

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO'QON DAVLAT UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
rektori D.Sh.Xodjayeva
2025 yil “29” avgust

**INKLYUZIV VA MAXSUS TA'LIMDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Magistratura mutaxassisligi:	70110301 –Maxsus pedagogika, defektologiya (Logopediya)

Fan/modul kodi IMTIT2205		O‘quv yili 2025-2026	Semestr 2	Kreditlar 5	
Fan/modul turi Tanlov		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)		Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Inklyuziv va maxsus ta’limda innovatsion texnologiyalar.	60		90	150
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o‘qitishdan maqsadi – magistrantlarda alohida yordamga muhtoj bo‘lgan va sog‘lom bolalar o‘rtasidagi to‘siqni bartaraf etish, maxsus ta’limga muxtoj bolalar va o‘smirlar extiyojini qondirish va ijtimoiy hayotga moslashuviga yo‘naltirilgan hamda alohida yordamga muhtoj bo‘lgan bolalarni umumta’lim jarayoniga to‘laqonli jalb qilish, qo‘shishni ifodalovchi ta’lim tizimi bilan tanishtirish hamda ularni amaliyotda tatbiq etish ko‘nikmasini hosil qilishdan iborat. Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, alohida yordamga muhtoj bolalarni umumta’lim maktablariga jalb qilishning mazmun va mohiyatini bilish, ularni hayotda o‘z o‘rnini topishga o‘rgatish, inklyuziv ta’lim mohiyati va ta’moyillarini ochib berish. II. Nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-Mavzu. Inklyuziv va maxsus ta’limda innovatsion texnologiyalar kursining predmeti, maqsadi va vazifalari. Inklyuziv ta’lim kursining maqsadi va vazifalari, inklyuziv ta’limning mohiyati, inklyuziv ta’limning tamoyillari, inklyuziv ta’lim madaniyati. Inklyuziv ta’limga bo‘lgan extiyojlar va uning sabablari haqida tushuncha berish. 2-Mavzu. Inklyuziv ta’limga bo‘lgan extiyojlar va uning sabablari, bosqichlar. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta’limga jalb etish R.N.B. Bolalar xaqida tushuncha berish. Rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalarni umumta’lim maktablariga saralash va ularga qo‘yiladigan talablar. 3-Mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni umumta’lim maktablarida o‘qitishda konseptual talablar. Inklyuziv va integratsion ta’limga ta’rif. Inklyuziv va integratsion ta’limning qiyosiy taxlili. Integratsiya turlari jismoniy integratsiya, funksional integratsiya, ijtimoiy integratsiya. Reabilitatsiya xaqida tushuncha.				

4- Mavzu: Inklyuziv ta'lim va halqaro xuquqlari.

Inklyuziv ta'lim bo'yicha qabul qilingan qonun va qarorlar. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi, "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident qarori. (PQ-4860, 13.10.2020 y).

5-Mavzu. Salamanka bayonoti va ish faoliyati rejasi. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro miqyosidagi xujjat. (1994 yil YUNESKO).

"Inson huquqlari umumjaxon Deloratsiyasi", Salomanka bayonoti, "Ta'lim olish har bir insonning asosiy va ajralmas huquqi" Inklyuziv ta'limga jalb etishning 1-2 bosqichlari (komponentlari). O'zgartirish va zarurat uchun vaziyatni yaratish. A.YO.M.B.bilan tadbirlar o'tkazadigankomandani yaratish. O'zgarishlarni yaratish va ko'ra bilish.

6-Mavzu. Inklyuziv ta'limni xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jixatdan qo'llab quvvatlanishi.

Inklyuziv ta'limga jalb etishning 3-4 bosqichlari (komponentlari). To'siqlarni bartaraf etish va xarakat imkoniyatlarini kengaytirish. O'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash va tadbiq etish. Inklyuziv ta'lim komponentlari. (xuquqiy asos, axoliga inklyuziv ta'lim xaqida axborot berish, kadrlar tayyorlash, metodik ta'minot)

7-Mavzu. O'zbekiston respublikasida inklyuziv ta'limni qo'llab – quvvatlashning huquqiy asoslari va amaliy tajribalar.

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasalari mudirasi, tarbiyachi, psixolog va defektologlarning vazifalari. Ota -onalar bilan ishlash. Mashg'ulotlarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar.

8-Mavzu. Ta'lim hamma uchun hududiy deklaratsiyalarning qabul qilinishi (maxsus imkoniyati cheklangan bolalar uchun)

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktab direktori, o'qituvchilari, psixolog va defektologlarning vazifalari. Tyutor, resurs o'qituvchilarni umumta'lim maktablariga jalb etish, ularning maqsad va vazifalari. Darslarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar. Ota -onalar bilan ishlash.

9-Mavzu. Inklyuziv ta'limning mohiyati. Integratsion ta'lim va ijtimoiy reabilitatsiya

O'zgartirish va zarurat uchun vaziyatni yaratish. A.YO.M.B.bilan tadbirlar o'tkazadigankomandani yaratish. O'zgarishlarni yaratish va ko'ra bilish.

10-Mavzu. Inklyuziv ta'limni butun jaxonda e'tirof etilishning mohiyati va bu ta'lim tizimining xamma uchun ochiqligi.

Respublikada inklyuziv ta'limning tarixi, respublikada inklyuziv ta'lim bo'yicha qabul qilinayotgan qonun va qarorlar. Respublikada inklyuziv ta'lim bo'yicha olib borilayotgan ishlar. 2020-2025 yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi va uni 2020-2021 yillarda amalga oshirish

bo'yicha "yo'l xaritasi". SHaharlarda va Toshkent shahrining tumanlarida joylashgan bittadan maktablarda inklyuziv ta'lim joriy qilinishi

11- Mavzu. Inklyuziv va maxsus ta'limning afzalliklari va ko'rilayotgan kamchiliklarni oldini olish ishlari

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK ning maqsad, vazifalari, bolalarni saralash metodikalari.TPPK a'zolari, vazifalari.

12-Mavzu. Maxsus yordamga muxtoj bo'lgan bolalarni ta'lim tizimiga jalb etishda ota-onalar, oila va jamoatchilik bilan ishlash.

Imkoniyati cheklangan bolalarni umumta'lim maktablariga jalb qilishda mahalla va maktab hamkorlik ishlari.

13-Mavzu. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchi va ijtimoiy pedagogini vazifalari va maqsadlari.

Resurs o'qituvchilarni umumta'lim maktablariga jalb etish, ularning maqsad va vazifalari. Darslarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar. Ota -onalar bilan ishlash.

14-Mavzu. Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarga uzluksiz ta'lim tizimida korreksion pedagogik ishlarni tashkil etishning tashkiliy, xuquqiy, uslubiy va amaliy yordam ko'rsatish usullari.

Inklyuziv ta'lim resurs o'qituvchilarni umumta'lim maktablariga jalb etish, ularning maqsad va vazifalari. Darslarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar. Ota -onalar bilan ishlash.

III. Amaliy mashg'ulotlar buyicha ko'rsatma va tavsiyalar

amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Inklyuziv ta'limning mohiyati. Integratsion ta'lim va ijtimoiy reabilitatsiya.
2. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim muassasalarida o'qitishda maktab va maktab raxbariyatini vazifasi.
3. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchi va ijtimoiy pedagogni maqsad va vazifalari.
4. Inklyuziv va integratsiya ta'limining bir-biridan farqi.
5. Inklyuziv ta'limni boshqarish tamoyillari.
6. Inklyuziv ta'limning tibbiy – pedagogik – ijtimoiy modeli.
7. Imkoniyati cheklangan bolalarga maktab va sinf xonalarini moslashtirish va korreksion yordam va ularning xuquqiy, pedagogik aspektlari.
8. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabga tayyorlashda ota – onalar, maxallalar va pedagoglarning o'rni va hamkorligi.
9. Inklyuziv va integratsiya ta'limning bir – biridan farqi.
10. Inklyuziv ta'limning ijtimoiy strategiyasi.
11. Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish va dars jarayonini tashkil etishda maktab o'qituvchisi, psixolog va tarbiyachilarni vazifasi.
12. Inklyuziv ta'limni xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jixatdan qo'llab

quvvatlanishi.

13. O'zbekiston respublikasida inklyuziv ta'limni qo'llab – quvvatlashning huquqiy asoslari va amaliy tajribalar.

14. Xozirda inklyuziv ta'lim bo'yicha olib borilayotgan qonunlar va yangiliklar.

15. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitish bo'yicha individual reja dasturlarini yaratish va o'quv metodik adabiyotlarini moslashtirish.

16. Nogiron bolalar xaqidagi taxminiy statistik ma'lumotlar

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- esse – dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publitsistik va boshqa janrlarda yozma bayon qilish;

- dokladlar tayyorlash;

- kurs ishi yozish;

- konspekt yozish;

- glossariy tuzish;

- individual va guruhiy o'quv loyihasi;

- keys-topshiriqlarini bajarish;

- mavzuli portfoliolar tuzish;

- manbaalar bilan ishlash;

- infografika tuzish;

- darslarning metodik ishlanmalarini tayyorlash;

- darsdan tashqari mashg'ulotlar ishlanmalarini tayyorlash;

ta'lim yo'nalishi(mutaxassislik)ning xususiyatidan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning boshqa turlaridan foydalanish mumkin.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Inklyuziv ta'limning tamoyillari va unga bo'lgan extiyojlar va uning sabablari, bosqichlari.

2. Imkoniyati cheklangan bolalarni umumta'lim maktablarida o'qitishda konseptual talablar.

3. Inklyuziv ta'lim va xalqaro xuquqlari.

4. Inklyuziv ta'limni xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi.

5. O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlashning huquqiy asoslari va amaliy tajribalar.

	6. Ilmiy va metodik qo'llanmalarini yaratilishi. (imkoniyati cheklangan bolalar uchun). 7. Inklyuziv ta'limning mohiyati. Integratsion ta'lim va ijtimoiy rehabilitatsiya. 8. Inklyuziv ta'limning xamma uchun ochiqqligi. 9. Inklyuziv ta'limning butun jahonda e'tirof etilishining mohiyati va bu ta'lim tizimining xamma uchun ochiqqligi. 10. Inklyuziv ta'limni boshqarish tamoyillari. 11. YOrdamga muhtoj bo'lgan bolalarni ta'lim tizimiga jalb etishda ot-onalar, oila va jamoatchilik bilan ishlash. 12. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchi va ijtimoiy pedagogni vazifalari va maqsadlari. 13. Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarga inklyuziv ta'lim tizimida korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etish. 14. Korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etishning tashkiliy, xuquqiy, uslubiy va amaliy yordam ko'rsatish usullari. 15. Inklyuziv va integratsiya ta'limining bir-biridan farqi. 16. Inklyuziv ta'limning ijtimoiy strategiyasi. 17. CHet elda inklyuziv ta'limning joriy etilish (Ispaniya, Germaniya, Kreyta, SHvetsariya, Fransiya). 18. Inklyuziv ta'limda metodik ta'minotlar. 19. Toshkent shahrida inklyuziv ta'lim joriy qilingan maktablar va ularning faoliyatlariga ta'rif bering. 20. O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'lim joriy etilgan muassasalar va ularning faoliyatlariga ta'rif bering. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	VI. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: - xalq ta'lim tizimida inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyoj, inklyuziv ta'lim va xalqaro xuquqlar, inklyuziv ta'limni amaliyotga joriy qilish borasidagi xuquqiy me'yoriy hujjatlar, inklyuziv ta'lim tizimida kadrlarni tayyorlash xaqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim) - bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ta'lim to'g'risidagi qonun, Ta'lim hamma uchun reja harakat dasturi, alohida yordamga muhtoj bolalarni o'z sog'lom tengdoshlari bilan umumta'lim tizimida ta'lim olish jarayoni va tamoyillarini tahlil etish va imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga kiritish (saralash) metodikasi, inklyuziv ta'lim jarayonida rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni o'ziga xos

	hususiyatlarini o'zlashtirish, inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv uslubiy materiallarni ishlab chiqish, inklyuziv ta'limni joriy qilishda jahon tajribasini, inklyuziv ta'limning zamonaviy yutuqlarini tahlil etish bo'yicha ko'nikmalariga ega bo'lishi; talaba alohida yordamga muhtoj bo'lgan bolalarga korreksion yordam berish, inklyuziv ta'limni tashkil etish va olib borish, inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv reja va dasturlarni bola imkoniyatiga moslashtirish, imkoniyatlari cheklangan bolalarni xususiyatlarini inobatga olib, individual dasturlar tuza bilish, bolalarni imkoniyatlarini e'tiborga olgan holda informatsion va pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishni tashkil etish malakalariga ega bo'lishi kerak.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, ijod qilish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha amaliy ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. R.SH.SHomaxmudova. "Maxsus va inklyuziv ta'lim" uslubiy qo'llanma. CHASHMA PRINT - Toshkent 2011y. Qo'shimcha adabiyotlar 2. Muminova L.R. Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Monografiya. T., 2018. 3. Nazarova D.A. Inklyuziv ta'lim muassasalarida zaif eshituvchi bolalar ta'lim-tarbiyasini tashkil etish texnologiyalari. Monografiya. Toshkent-2020. 4. Muminova L.R Inklyuziv ta'lim. Dastur. T., 2014 O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING FARMONI 5. O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda). 6. Mirziyoev. SH.M. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya

	berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident qarori. (PQ-4860, 13.10.2020 y). 7.Mirziyoev SH.M. Qonun ustivorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va Xalq farovonligi garovi.-Toshkent, O'zbekiston, 2017. 8.“Bola xuquqlari kafolatlari to'g'risida” gi Qonun (2008 yil) Axborot manbaalari 9. www. tdpu. uz 10. www. pedagog. uz 11. www. ziyonet. uz 12. www. edu. Uz
7.	Qo'qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashning 2025 yil “ 29” avgustdagi qarori bilan tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun ma'sullar va dastur mualliflari: M.Maxmudova - Qo'qon DU «Maxsus pedagogika» kafedrasida dotsenti, p.f.b.f.d. (PhD).
9.	Taqrizchilar: Akramova X. - Jizzax davlat pedagogika instituti Maxsus pedagogika kafedrasida mudiri, dotsent PhD; X.S.Raximova – QDU, Pedagogika va psixologiya fakulteti, Maxsus pedagogika kafedrasida katta o'qituvchisi, p.f.b.f.d. (PhD).